

1 NOKTALAMA İŞARETLERİ

Hedefler

Türkçe yazılı metinlerde kullanılan noktalama işaretlerini doğru kullanmak ve önemini kavramak.

Önbilgi

Bu bölüm tüm noktalama işaretlerini anlatır ve örnekler.

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlelerin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere noktalama işaretleri denir.

1.1 NOKTA, VİRGÜL, NOKTALI VİRGÜL, İKİ NOKTA VE ÜÇ NOKTA İŞARETLERİNİN KULLANIMI

1. Nokta (.)

a. Cümle ya da cümle değeriindeki anlatımların sonuna konur. Noktadan sonra gelen yeni cümle büyük harfle başlar:

“Artık o, ne üniformalı bir başkumandan, ne fraklı ve beyaz kravatlı bir devlet başkanıydı.”

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panorama)

“Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu.”

(Reşat Nuri Güntekin, Çalıkuşu)

Ancak, duraklamanın daha az yapıldığı sıralı cümlelerde nokta yerine virgül veya noktalı virgül konur:

“Ağacı kurt, insanı dert yer.”

(Atasözü)

b. Kısaltmaların sonuna konur:

Prof. (profesör), Dr. (doktor), Alb. (albay), Cad. (cadde), Sok. (sokak), s. (sayfa), Ar. (Arapça), Fr. (Fransızca), İng. (İngilizce).

Türkçede genel olarak büyük harflerle yapılan kısaltmalarda, T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) dışında, araya nokta işareti konulmamaktadır. TBMM (Türkiye

Büyük Millet Meclisi), TDK (Türk Dil Kurumu); AKM (Atatürk Kültür Merkezi) MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), TTK (Türk Tarih Kurumu), KOÜ (Kocaeli Üniversitesi), İİBF (İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi), TCDD (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları)

c. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

V. (beşinci), 15. (on beşinci), IV. (dördüncü), XV. yüzyıl

d. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

19. 5. 1919 29. X. 1923 1. XI. 1928

Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz:

19 Mayıs 1919 29 Ekim 1923 1 Kasım 1928

e. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

Tören 17.30'da, hükümet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır.

(Tarık Buğra)

Adapazarı treni 08.10'da hareket edecek.

2. Virgül (,)

a. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konur:

“İnsan dediğin anasından şair doğar, ressam doğar, müzisyen doğar, asker doğar, doktor doğar. Bu kadarına hiçbir zaman aklım yatmamıştır.”

(Bedri Rahmi Eyüboğlu, Gelenek ve Kişilik)

“Her biri kendine mahsus sözler, tavırlar, bakışlar, gülüşler ve coşuşlarla geliyor.”

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nur Baba)

“Geniş yüzlü, beyaz dişli, kısa burunlu, konuşma heveslisi bir çocuktur.”

(Falih Rıfkı Atay, Zetindağı)

“Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.”

(Tevfik Fikret, Rubâb-ı Şikeste)

“Nefes almak, içten içe, derin derin,

Taze, ılık, serin,

Duymak havayı bağrında.”

(Ziya Osman Saba, Güzel Yazılar Şiirler)

b. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

“Eskiye düzenin bunaltıcı sınırlarını ilk duyan, ilk gören de şair olacak, sınırların ötesini hayal gücüyle aydınlatarak, oralardaki yeni, el değmemiş güzellikleri avlamaya çalışacaktı.”

(Turan Oflazoğlu, Şair Sözü)

“Eşin var, âşiyânın var, baharın var, ki beklerdin;

Kıyametler koparmak neydi, ey bülbül, nedir derdin?”

(Mehmet Akif, Safahat)

c. Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra konur:

“Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir nokta-i nazardan istifade ederiz.”

(Atatürk)

“Gürültü, insanın kendini kaybettiği yerde başlar, bulduğu yerde biter.”

(Suut Kemal Yetkin, Denemeler)

d. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur:

“Hikmet Bey, yorgun bir halde arkasına yaslanıp her seferinde nasıl olup da yenik ve üzgün olanın kendisi olduğunu düşünürken, koltuğun yanındaki sehpa o sabah gelmiş olan mektubu gördü.”

(Ahmet Altan, İsyan Günlerinde Aşk)

e. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur:

“Hızla açılan kapıdan içeri girişi, hayır girişi değil, atılışı hâlâ gözümün önündedir.”

(Yusuf Ziya Ortaç, Portreler)

f. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan sözcükler arasına kullanılır:

“Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam!”

(Ahmet Haşim, Piyale)

“Sokaklarda seylâbeler ağlaşır,
Ufuk yaklaşır, yaklaşır, yaklaşır.”

(Tevfik Fikret, Rubâb-ı Şikeste)

Ancak, ikilemelerde sözcükler arasına virgül konmaz:

“Anadoluyu bile bile, tanıya tanıya, öyle sevdim.”

(Refik Halit Karay, Guguklu Saat)

akşam akşam, yavaş yavaş, bata çıka, koşa koşa gibi.

g. Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerden sonra konur:

“— Bugünlük bu kadar her gün üç mermi, diye düşündü.”

(Tarık Buğra, Küçük Ağa)

h. Konuşma çizgisinden önce konur:

“Hatta bahçede gezen hanımefendi bile işin farkına varıp,

- Nen var senin çocuğum, diye sormak zorunda kaldı.”

(Haldun Taner, Hikâyeler)

k. Kabul ve ret sözleri olan ve kendisinden sonra gelen cümleyi anlamca pekiştiren “evet, hayır, yok, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, baş üstüne, öyle, haydi, elbette” gibi sözcüklerden sonra konur:

“Hayır, matem senin hakkın değil... Matem benim hakkım,

Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım!”

(Mehmet Akif, Safahat)

Evet, bu dünyada her şey, sanki çok korkunç birer suç işliyorlarmış gibi, birbirlerinden gizleyerek, baharı tutmaya, bahara kadar ufalanıp dağılmaya, çabalıyordu.

(Kemal Tahir, Yorgun Savaşçı)

l. Anlam karışıklığını önlemek için bir sözcüğün kendisinden sonra gelen sözcük veya sözcük gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek için kullanılır:

“Öğretmen, Ayşe ve arkadaşları okula her gün bu yoldan gelirler.

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır.”

(Halit Ziya Uşaklıgil, İzmir Hikâyeleri)

“Bu, rüzgâr ve gemi uğramaz bir kıyı.”

(A. Muhip Dıranas, Şiirler)

m. Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konur:

“Efendiler, bilirsiniz ki, hayat demek, mücadele, müsademe demektir.”

(Atatürk)

Sayın Başkan,

Sevgili kardeşim,

Değerli arkadaşım,

n. Yazışmalarda, başvuru makamının adından sonra konur:

Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğüne,

İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Dekanlığına,

o. Kaynak gösterilen yazar, eser, basım evi vb. maddelerin arasına sonra konur:

Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara 1992.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa, soyadından önce de virgül konur:

Aksoy, Ömer Asım, Dil Yanlışıları, Ankara 1990.

3. Noktalı virgül (;)

a. Cümle içinde birbirine bağlı, aralarında biçim ve anlam yönünden ilişki bulunan, fakat her biri kendi içinde serbest olan sözleri ayırmada kullanılır:

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

(Atasözü)

“Yarın bu sözcükler aynıyla ağızından çıkacak, bu jestler tekrarlanacaktı; başka türlü olmasına da imkan yoktu.”

(A.H. Tanpınar, Huzur)

“İnsanlık sanatçıdan çok şeyler bekliyor; ruhları değiştirecek, dünyayı başka dünya edecek belki onlardır.”

(Yaşar Nabi, Şiir Sanatı)

b. Cümle içinde virgülle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için kullanılır:

“Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma;

Ne varsa doğrudur, doğruluk şaşar sanma.”

(Tevfik Fikret, Rubâb-ı Şikeste)

“Kol, bacak, gövde; taş, toprak, toz, duman.”

(Mehmet Akif Ersoy, Çanakkale Şehitleri)

c. Kendilerinden önceki cümleyle ilgi kuran ancak, yalnız, fakat, lâkin, çünkü, yoksa, ama, bundan dolayı, binaenaleyh, sonuç olarak, bununla birlikte, öyleyse gibi bağlaçlarla bağlanan cümlelerde, bağlaçlardan önce konur:

“Belli belirsiz rüzgâr yağmur bulutlarının yönünden esiyordu; ama estiği için değil, serinliği yüzünden sanki varlığını fark ediyordum.”

(Orhan Pamuk, Yeni Hayat)

“Seniha, nafile yere onu tekrar açmak, söyletmek, ağlatmak istedi; fakat bütün emekleri boşa gitti.”

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kiralık Konak)

4. İki nokta (:)

a. Kendisinden sonra örnek verilecek cümlelerin sonuna konur:

“Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Mehmen Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.”

“- Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda? Ziraatçı sayar:

- Yulaf, pancar, zerzevat, tütün...”

(Fahri Rıfkı Atay, Çankaya)

b. Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konur:

“Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.”

(Atatürk)

“Demek istediğim şu: Yaratma, kurma ve anlatma nitelikleri olan bir romancı, ancak bireysel ve toplumsal deneylerin sağladığı birikimlerle dolu ise yarına kalacak romanlar verebilir.”

(Suut Kemal Yetkin, Denemeler)

“Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!

Bir yaz günü geçtik Tuna’dan kabilelerle”

(Yahya Kemal Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz)

c. Satır başlarındaki konuşma çizgilerinden önce konur:

“Bir şaire sormuşlar:

– Niçin yazıyorsunuz?

O da:

– Düşünmek için, demiş.

Bana sorsalardı şöyle derdim:

– Hep yaşamak için.”

(Suut Kemal Yetkin, Denemeler)

İki noktadan sonra büyük harfle başlanır.

5. Üç nokta (...)

a. Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

“Benim içtenliğim karşısında böyle mi davranması gerekirdi? Şimdi o kadar yalnızım ki...”

(Orhan Kemal, Sokaklardan Bir Kız)

“Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli...”

Şeytan diyor ki sarmalı, yüz kere öpmeli...

(Yahya Kemal, Kendi Gök Kubbemiz)

b. Anlatımda sözü bir yerde kesip, cümlelerin geri kalan kısmını okuyucunun anlayışına bırakmak ve anlatıma güç katmak istendiği zaman kullanılır:

“Bir sarsıntı... Uyandım uzun süren uykudan

Geçiyordu araba yola benzer bir sudan”

(Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları)

“Eliniz ayağınız tutarken, hangi nedenle olursa olsun, onları yere çaldınız mı, gerisinin hiçbir değeri kalmaz. Şöyle olmuş böyle olmuş... Kırılmış ya da kırılmamış... Ya da hiç kimse alıp götürmeye layık görmediğinden...”

(Kemal Tahir, Yol Ayrımı)

“Demin penceremde, bu hazin ilkbahar sabahı, gürgenler arasında dümdüz duran sisli yola baka baka...”

(Peyami Safa, Yalnızız)

c. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak istenmeyen sözcük ve bölümlerin yerine konur:

Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

(Atasözü)

“A... ya elvedâ! Tiyatroya ne münasebet!”

(Sait Faik, Kumpanya)

“Sabiha’nın evlendiğini “M...” de, babama gelen bir mektuptan öğrenmişim.”

(Ahmet Hamdi Tanpınar, Sahnenin Dışındakiler)

“Hele ... hastalığından canları yangın bulunanlar ise bahçede kalacakları sürece gezinmeyi, bu iskemlelere oturmaya tercih ediyorlardı.”

(Hüseyin Rahmi Gürpınar, Şık)

d. Bir metinden yapılan alıntılarda veya aktarmalarda, başta, ortada ve sonda alınmayan sözcük ve bölümlerin yerine konur:

(...) Etrafında, görmediği, hiç tanımadığı ufuklara kadar alan, kaba, haşin, kendisini ihtiraslarına bırakmış, bütün hak sandıklarında kıskanç, her kültürün ve terbiyenin üstünden atlamağa hazır bir insanlığı görür gibiydi.

(Ahmet Hamdi Tanpınar, Huzur)

(...) Ve geçmiş günlerin iç aleminde eski saat işliyor; günün erken veya geç zamanlarını tam vaktinde haber veriyor.

(Falih Rıfkı Atay, Eski Saat)

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir nokta-i nazardan istifade ederiz. O nokta-i nazar şudur: Türk milletini, medenî cihanda, lâıyk olduğu mevkie is’at etmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek ...

(Atatürk)

e. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— Koca Ali... Koca Ali, be!...

(Ömer Seyfettin, Diyet)

f. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

“— Yabancı yok!

— Kimsin?

— Ali...

— Hangi Ali?

— ...

— Sen misin, Ali usta?

— Benim!...

— Ne arıyorsun bu vakit buralarda?

— Hiç...

— Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa!...

— !...”

(Ömer Seyfettin, Diyet)

1.2 SORU İŞARETİ, ÜNLEM İŞARETİ, KISA ÇİZGİ, UZUN ÇİZGİ, TIRNAK İŞARETİ, KESME İŞARETİ, PARANTEZ İŞARETİ VE DÜZELTME İŞARETİNİN KULLANIMI

1. Soru işareti (?)

a. Soru anlamı taşıyan cümle ya da sözcüklerden sonra konur:

“Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?”

(Ahmet Haşim, Piyale)

“Şakaklarıma kar mı yağdı, ne var?

Benim mi Allah’ım bu çizgili yüz?

Ya gözler altındaki mor halkalar?

Neden böyle düşman görünürsünüz,

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?”

(Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş)

“Başkalarını düşünmekten kendinizi düşünemediniz miydi? Yoksa kendinizi düşünmekten başkalarını mı düşünemediniz?”

(Abdülhak Şinasi Hisar, Fahim Bey ve Biz)

İçinde soru eki ya da soru sözcükleri bulunduğu halde, soru anlamı taşımayan cümlelerden sonra soru işareti kullanılmaz:

“Ne zaman gelecek, bilmiyorum.

Yerde miyim, gökte miyim, onu bile unutmuşum...”

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panaroma)

b. Soru, vurguyla belirtildiği zaman da soru işareti kullanılır:

“Emin Bey o kadar şaşmalı ki, korkmaya bile vakit bulamadı.

— Ayağa kalk! Adın?

— Emin...”

— Babanızın adı?

— Macit...

— Doğum kaç?

— 1879...

— Yeri?

— İstanbul.”

(Kemal Tahir, Kurt Kanunu)

c. Bilinmeyen yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

XVIII. yy. divan şairlerinden Surûri (? – 1814), eğlenceli hiciv demek olan Hezeliyat’ı ve manzum tarihleriyle ün kazanmıştır.

d. Bir bilginin şüpheyile karşılandığı veya kesin olmadığı durumlarda ayraç içinde soru işareti kullanılır:

Ankara’dan Konya’ya 1,5 (?) saatte gitmiş.

1496 (?) yılında doğan Fuzulî...

e. Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

“Buğdaylar yeşerir mi, gurbette dereler akar mı?”

(Fazıl Hüsnü Dağlarca, Toprak Ana)

“Her zevkimi senden duyarım ben;

Gönlüm mü, hayalim mi, nesin sen?”

(A.H. Tarhan, Bütün Şiirleri)

“Esmer mi, sarışın mı, kumral mı,

Kimse bilmez hangisi?” (Cahit Külebi, Kendisi)

2. Ünlem işareti (!)

a. Sevinç, keder, acı, korku, hayret, şaşma, heyecan gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur:

“Ay! Ay! Yalancı ay! Zekâdan harap olanları dinlendiren hayal gibi, güneşten bunalanları da teselli eden sensin!”

(Ahmet Haşim, Bize Göre)

“Biçâre gönüller! Ne giden son gemidir bu!

Hicranlı hayatı ne de son mâtemidir bu!”

(Yahya Kemal, Kendi Gök Kubbemiz)

“Anladım bütün şüphelerim beyhûde

Ne çâre geri dönemem!”

b. Seslenme, çağırma, emir ve uyarı sözlerinden sonra kullanılır:

“Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!”

(Atatürk)

“Dur! Bir yanlışlık yapmayalım aman!”

(Melih Cevdet Anday, Dört Oyun)

Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir:

“Şair, sen üzülükçe ve öldükçe yaşarsın!”

(Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları)

c. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

“Bugüne dek beklenen yapıtı (!) veremediklerine göre, demek hâlâ düşünüp durmaktadır.”

(Suut Kemal Yetkin, Denemeler)

Aldığım notlardan bu dönem çok çalıştığın (!) belli oluyor.

3. Kısa çizgi (Birleştirme Çizgisi) (-)

a. Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonuna konur:

“Uygarlıktan bir süre uzak kalmak, ona kavuşunca en kötü yönleriyle isteklerini yeri- ne getirmeye zorlar. Serüven yaşamaya uygun yarı kişisel, ıssız, tehlikeli memleketlerde ömür sürmüş iseniz bunu her gün görmüşsünüzdür, önce bunlara acımıştırsınız, sonra düşününce hak vermişsinizdir.”

(Refik Halit Karay, Gurbet Hikayeleri)

“Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecan, üzüntüden mi bilmem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12’yi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvaydaki adam bir tanıdık mı idi acaba?”

(Sait Faik Abasıyanık, Havuz Başı)

Satır sonunda sözcükleri yalnız bir tek harf kalacak şekilde ayırmamak gerekir.

Örneğin, satır sonuna geldiği zaman ara-ba (a-raba değil), otu-zuncu (o-tuzuncu değil) şeklinde ayırmak gerekir.

b. Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

“Bakma fakırmışım, kimsesizmişim;

– Akşam üstüne doğru, kış vakti -

Benim de sevdalar geçti başımdan

Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış;

Zamanla anlıyor insan dünyayı.”

(Orhan Veli, Bütün Şiirleri)

“Hatıralarımızın –benim oldukları için- kıymeti ne kadar büyük olursa olsun başkalarını, belki en yakınlarını bile cezbedemeyeceğini biliyorum.”

(Nurullah Ataç, Günlerin Getirdiği)

Günlerden bir gün –kül renkli bir gündü– babam beni çok erken uyandırdı.

(Orhan Kemal, Baba Evi)

c. Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için konur:

okul-da say-gı yaz-dır-dı

Ayrıca ekleri belirtmek için eklerin başına konur:

-den -lık -iş -ak

d. Sözcüklerde heceleri göstermek için kullanılır:

a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, ya-zar-lık, prog-ram

e. Eski metinlerden yapılan aktarmalarda, Arapça ve Farsça tamlamaların öğelerini ayırmak; türemiş ve birleşik sözcüklerde ise kesme ya da birleşmeyi belirtmek için kullanılır:

Rubâb-ı Şikeste Tasvir-i Efkâr Bâb-ı Âli

Servet-i Fünun Hâkimiyet-i Milliye Dârü'l-fünûn

f. Sözcükler arasında “-den...-a, ve, ile, ilâ, arasında” anlamlarını vermek üzere kullanılır:

Türkçe – Fransızca Sözlük Aydın – İzmir yolu

Ankara – İstanbul uçak seferleri Türk – Alman ilişkileri

Ural – Altay dil ailesi 1914 – 1918 Birinci Dünya Savaşı

Ahmet – Hasan ikilisi

4. Uzun Çizgi (Konuşma Çizgisi) (—)

a. Yazıda karşılıklı konuşmaların satır başına konur:

“Kapıyı vurdu, içeri girdi. Çarpık bir nida işareti gibi boynu bükük, öyle durdu ayakta:

— Buyurun, dedim.

— Çalışıyor muydunuz?

— Çalışıyordum.

— Beş dakikanızı alabilir miyim?

— Rica ederim. Oturun...”

(Çetin Altan, Bir Yumak İnsan)

“Beni tanımadı herhalde. Soğuk ve kestirme bir ağızla cevap verdi:

— Hayır. Gitti...

— Gitti mi? Nereye?

— İşleri için Anadoluya.

— Anadolunun neresine? Ankara’ya? Kayseri’ye? İzmir’e mi?

— Bilmiyorum.”

(Nazım Hikmet, Yeşil Elmalar)

b. Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra konabilir:

“Nahit – Ne iyi ettin... gel. Bir haberim var sana.

Vasıf – Sadi mi?

Nahit – Ne biliyorsun?

Vasıf – Gördüm. Arnavut köftecide... iyi çocuktur Sadi.”

(Tarık Buğra, İbiş’in Rüyası)

5. Tırnak İşareti (“ ... ”)

a. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler metin içinde geçiyorsa tırnak içine alır:

“Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin.”

(Atatürk)

“Dıranas, Haşım gibi çirkinlikleri örtüp güzellikleri gözler önüne seren ay ışığına tutkundur. “Kar” şiirinde “Kardır yağın üstümüze geceden” diye başlar.”

(Doğan Hızlan, Güncelin Çağırısı)

Bakınız, şair vatanı ne güzel tarif ediyor:

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”

(Mithat Cemal Kuntay)

Aynen alınmayan söz ve yazılar tırnak içinde gösterilmez.

Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır.

Bir de atalar sözü var: “Öfkeyle kalkan, zararlar oturur.” Öfkelensinler de zarara girsinler.

(Nurullah Ataç, Günce)

“Herkes kapısının önünü süpürsün, bütün sokak temiz olur.” diyen adamı doğru buluyorum.

(Mehmet Kaplan, Ali’ye Mektuplar)

“İnleyen memleketimdir bu tekerlekte!” dedim;

“Hangi bir köylü bu kağıyla sürünmekte?” dedim.

(Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları)

b. Cümlede özel bir anlamla kullanılan veya önemi belirtilmek istenen terim ya da sözcükler tırnak içine alınır:

“Denemeleri ebedileştiren şey, dilinin canlılığı, rakedişi içinde ‘her birimizin bir köşesine dokunduğu’ içindir.”

(Suut Kemal Yetkin, Denemeler)

“Şimdi saçlarının her teli bembeyaz, bütün neşesini, ümidini ve konuşma zevkini kaybetmiş, küskün ve avare, iki ağabeyisinin yardımıyla yaşıyor ve ‘kurtarıcı bir hastalık’ bekliyor. Geçenlerde rastladım, itiraf etti. ‘Kurtarıcı hastalık’ tabiri onundur.”

(Peyami Sefa, Yalnızız)

c. Söz içinde geçen eser, yazı adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

“Ahmet Muhip Dıranas, ‘Fahriye Abla’ şiirinde çocukluk yıllarında kendisinde kuvvetli iz bırakan bir genç kızı adeta realist hikâyeye has bir metotla tasvir ediyor.”

(Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)

“Evin kedisi, çocuğun hafızasında ‘Mor Salkımlı Ev’ yaftasını taşır.”

(Halide Edip Adıvar, Mor Salkımlı Ev)

Not: Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz.

Yahya Kemal’in “Kendi Gök Kubbemiz”ini okudunuz mu?

6. Tek Tırnak İşareti (‘ ... ’)

Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni “Şiirler içinde ‘Han Duvarları’ gibisi var mı?” dedi ve Faruk Nafiz’in bu güzel şiirini okumaya başladı.

7. Kesme işareti (’)

a. Özel adlara getirilen iyelik ve hâl eklerini ayırmak için kullanılır:

Türkiye’nin Yunus Emre’yi Sinekli Bakkal’ı Kocaeli’den

b. Kısaltma olarak verilen kurum ve kuruluş adlarından sonra kullanılır: Bu şekildeki kullanımlarda son sesin okunuşu esas alınır:

TBBM’nin TDK’nin TV’ye

THY’nin KOÜ’nün YÖK’ten

Eğer kurum ve kuruluş adları açık olarak yazılıyorsa kesme işareti kullanılmaz:

Türkiye Büyük Millet Meclisine İktisat Fakültesi Dekanlığına

Ayrıca, kişi adlarından sonra kullanılan unvanlara gelen ekler de kesme ile ayrılmaz:

Ayşe Hanıma Ali Beyden Hüseyin Efendinin

c. Yabancı özel adlardan sonra getirilen çokluk ve yapım ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

Tolstoy'lar Shakespeare'in Montaigne'ler

Yabancı özel adlar dışındaki özel adlara getirilen yapım ekleri ve çokluk eki kesmeyle ayrılmaz. Ayrıca bu eklerden sonra da kesme işareti kullanılmaz:

İstanbullu Mehmetler Bursalı

Avrupalı Müslümanlık Hristiyanlıktan

Türkçenin İzmitliden Körfezliler

d. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için kullanılır:

1923'ten beri 1992'den bu yana 7'nci kat

Ay ve gün adlarından sonra kesme işareti kullanılmaz:

29 Ekime..., 30 Ağustos Çarşambadan sonra

e. Anlatımda bir ses veya ekten sonra gelen eki ayırmak için kullanılır:

A'dan Z'ye mi'den sonra hal eki gelmez b'nin m'ye dönüşmesi

f. Özel adlara getirilen ve kesme işaretiyle ayrılan ek, satır sonuna geliyorsa, yalnız kesme işareti kullanılır; ayrıca ayırma çizgisi kullanılmaz:

..... Atatürk'

ten

..... İstanbul'

dan

g. Özel adlara ait yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığı zaman kesme işareti yay ayraçtan sonra konur:

Yusuf Ziya (Ortaç)’nın Ruşen Eşref (Ünaydın)’in

h. Konuşma dilinde veya şiirde ölçüyü sağlamak için ünlü ile biten bir sözcükten sonra ünlü ile başlayan bir sözcük geldiği zaman ünlülerden biri düşer ve iki sözcük birleşir. Bu birleşmede düşen ünlü kesme işaretiyle gösterilir:

Karac’oğlan der ki n’olup n’olmalı

Keten gömlek giymiş kolu sırmalı

Karacaoğlan

8. Ayraç (Parantez) İşareti ( )

a. Cümlelerin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar, rakamlar için kullanılır:

“Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.”

(Nurullah Ataç, Söyleşiler)

Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, ayraç kapandıktan sonra yazılır.

Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)’nin Yahya Kemal (Beyatlı)’in

b. Alıntılarının yapıldığı eser veya yazar adı ayraç içinde gösterilir:

“Cevdet Bey daha önce de gezmiş olduğu bu salonun eşyasını gene hayretle seyretti. Yıldızlı sandalyelerin, köşeleri, kenarları kakmalı, kıvrımlı koltukların arasında kırık dökük masalar, sehpa vardı. Salona açılan bir odada yalnızca bir piyano ve taburesi ve eski bir sandalye duruyordu.”

(Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları)

Memleket isterim

Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;

Kuşların, çiçeklerin diyarı olsun.

(Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş)

c. Küçümseme, yerme, alay, kinaye anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti (!); bir bilginin şüpheyle karşılandığı ve kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti (?); alıntılarda alınmayan sözcük ve bölümlerin yerine konan üç nokta (...) işareti parantez içine alınır.

d. Bir sözün başka bir dilden karşılığı, ya da yabancı bir sözcüğün okunuşu parantez içinde gösterilir:

“Kimin konuşma dili yol gösterici olarak ele alınmalıdır? Bu soruya en iyi cevabı gene dilbilgisi (gramer) verecektir.”

(Nurullah Ataç, Dergilerde)

“Sinema dediğiniz ne sizin, imgenin (image) kendi başına bir sanat olarak kullanılması.”

(Atilla İlhan, İkinci Yeni Savaşı)

e. Yeni bir sözcüğün eski karşılığını veya eski bir sözcüğün yeni karşılığını belirtmek için kullanılır:

Bunu taşra (dışarı) sözcüğünün de kuvvetle belirttiği üzere, bir “içe kapanma” olarak tavsif edebiliriz.

(Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)

f. Tiyatro eserlerinde kişilerin davranışlarını, durumlarını belirten açıklamalar parantez içine alınır.

“Afet – Dur acele etme, düşünelim. (Mendilin ucundaki düğümleri çözer.) Bu mermer kırıklarını saydın mı? (Yandaki iskemlenin üzerine yayar.)

Safi – Hayır, saymadım.

Afet – (Taşları kendi avucuna sayarak.) Bak altı tane...”

(Musahipzâde Celal, İstanbul Efendisi)

g. Bibliyografik künyelerde çeviren, hazırlayan, yayımlayan, nakleden ve benzerleri parantez içinde gösterilir.

Franz Kafka, Duruşma, (çeviren: Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul 1963.

Anatole France, Dostumun Kitabı (çev. Saniye Hatay), İst. 1967.

14. Köşeli Ayraç (Parantez) ([ ])

a. Parantez içindeki açıklamalarda yeniden parantez açmak gerektiğinde kullanılır:

Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Cumhuriyet Dönemi şairlerinden Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi(özellikle Orhan Veli Kanık [1914-1950] ve arkadaşları) Türk Şiirine yepyeni bir ruh kazandırmışlardır.

b. Bibliyografik künyelerde kimi ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, İstanbul 1990.

c. Bilimsel çalışmalarda, metinde bulunmayan veya silinmiş olan, ancak araştırmacı tarafından tamamlanan yerler köşeli ayraç içinde gösterilir:

“Amcam kağan oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, besledi. Fakiri [zengin kıldı, azı çok kıldı].”

(Muharrem Ergin, Orhun Abideleri)

9. Eğik çizgi (/)

a. Şiirlerden yapılan alıntılarda, mısraların yan yana yazılması gereken durumlarda mısraları belirlemek için kullanılır:

“Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden / Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak / Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak / Sular sarardı... yüzün perde perde solmakta / Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...”

(Ahmet Haşim, Merdiven)

“ben sana mecburum bilemezsin / adını mih gibi aklımda tutuyorum / büyüdükçe büyüyor gözlerin / ben sana mecburum bilemezsin / içimi seninle ısıtıyorum”

(Atilla İlhan, Ben Sana Mecburum)

“Ben diyorum ki ona: / -Kül olayım / Kerem / gibi / yana / yana / Ben yanmasam / sen yanmasan / biz yanmasak / nasıl / çıkar / karan- / lıklar / aydın- / lığa...”

(Nazım Hikmet, Kerem Gibi)

b. Adres yazarken semt ile şehir, apartman numarası ile daire numarası, ayrıca saati gösteren rakamların arasına konur:

Gül Sokağı, No. 21 / 6 Hereke / İzmit

10. Düzeltme İşareti (^)

Düzeltme işaretinin iki görevi vardır: Uzatma ve inceltme. Bugün belli sözcüklere konulan bu işaretin kullanılacağı yerler şunlardır:

a. Yazılışları bir, anlamları ve okunuşları ayrı olan sözcükleri ayırt etmek için, okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine düzeltme işareti konur:

adem (yokluk) âdem (insan)

adet (sayı) âdet (gelenek)

hala (babanın kız kardeşi) hâlâ (henüz)

Ali (özel ad) âlî (yüce, yüksek)

hal (pazar yeri) hâl (durum)

b. Dilimize giren birtakım sözcük ve eklerde g, k ve l ünsüzlerinin ince okunduğunu göstermek için, bu ünsüzlerden sonra gelen a ve u sesleri üzerine düzeltme işareti konur:

yadigâr hilâl lâkin mahkûm

kâr sükûn lâik klâsik

c. Dilimize dışardan girmiş olan sözcüklerde nispet î'sini göstermek için düzeltme işareti kullanılır.

askerî iktisadî

insanî edebî

ilmî resmî

Nispet î'si alan sözcüklere Türkçe ekler getirildiği zaman düzeltme işareti olduğu gibi kalır:

ciddîleşmek resmîlik millîleştirmek

DEĞERLENDİRME

Çoktan seçmeli

1) Aşağıdaki cümlelerin doğru noktalama işaretleri hangi seçenekte verilmiştir?

Leonardo ( ) ( ) Sevgi bilgiden doğar ( ) ( ) demiş. İçi kof sözlerle tarihe yaklaşmak kendi kendimizi aldatmaktır ( )

- ☐ A) (:) (") (.) (") (.)
- ☐ B) (:) (") (!) (") (!)
- ☐ C) (,) (") (") (.) (.)
- ☐ D) (,) (") (!) (") (!)

2) Aşağıdaki cümlelerin doğru noktalama işaretleri hangi seçenekte verilmiştir?

Aydın kişinin düşüncelerinde ( ) beğenilerinde değişiklik olur ( ) bu ( ) onun aydınlığının kanıtı değil de nedir ( )

- ☐ A) (,) (,) (;) (?)
- ☐ B) (;) (,) (,) (?)
- ☐ C) (,) (;) (,) (?)
- ☐ D) (,) (,) (,) (!)